MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tas-26 ta' Frar, 2004

Citazzjoni Numru. 127/2003

Charlotte Calleja.

vs.

Raymond Calleja.

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 6 ta' Frar 2003 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-kontendenti zzewgu fis-6 ta' Settembru 1986, fil-knisja ta' San Gaetanu l-Hamrun (Dok. "A");

Illi, l-kunsens tal-partijiet jew wahda minnhom inkiseb bi vjolenza sew fizika sew morali, jew biza kif kontemplat fl-**Artikolu 19 (1) (a) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi, *in oltre* l-kunsens tal-partijiet jew wahda minnhom kien vizzjat b'diffett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja matrimonjali jew fuq id-drittijiet essenzjali tieghu u dan kif kontemplat fl-**Artikolu 19 (1) (f) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi, il-kunsens tal-partijiet jew wahda minnhom kien vizzjat minhabba l-eskuzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu jew wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja martrimonjali u dan kif kontemplat **Artikolu 19 (1) (d) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta' Malta;**

Illi l-istess attrici talbet li dan l-Onorabbli Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi;

1. Tiddikjara z-zewg kontrattat bejn il-kontendenti fis-6 ta' Settembru 1986 null u bla effett ghall-finijiet u effetti tal-ligi;

Bl-ispejjez kontra l-konvenut ingunt in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-attrici u l-lista tax-xhieda minnha prezentati a fol. 3 u 4 tal-process.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat id-digriet li jipprovdi ghall-prezentata tal-affidavits attrici datat 13 ta' Novembru 2002.

Rat in-nota tal-attrici datata 14 ta' Mejju 2003 a fol. 13 li permezz taghha prezentat l-affidavit ta' ommha Maria Dolores Balzan, l-affidavit taghha u l-affidavit ta'Fr. Noel Grima.

Rat il-verbal datat 15 ta' Mejju 2003, fejn il-konvenut assistit minn Dr. Aaron Bugeja ta ruhhu b'notifikat bic-citazzjoni attrici u bl-avviz tas-smiegh tal-kawza. Inghata digriet affidavit tal-konvenut, b'terminu ta' 50 jum.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet ta' Raymond Calleja datata 20 ta' Mejju 2003 a fol. 25, fejn eccepixxa bir-rispett:

1. Illi huwa jaqbel li l-kunsens tal-attrici seta’ nkiseb bi vjolenza morali jew b’biza *ai termini* tal-**Artikolu 19 (1) (a) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta’ Malta;** izda l-kunsens tieghu nghata validament u *in buona fede;*

2. Illi, filwaqt li l-konvenut ukoll jaqbel li l-kunsens tal-attrici seta’ kien vizzjat b’difett serju ta’ diskrezzjoni tal-gudizzju fuq il-hajja matrimonjali jew fuq id-drittijiet essenzjali tieghu dan kif kontemplat fl- **Artikolu 19 (1) (d) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta’ Malta** mill-banda l-ohra l-kunsens tieghu kien kunsens validu moghti b’mod infurmat u ffurmat;

3. Illi, il-konvenut jaqbel ukoll li l-kunsens tal-attrici seta’ nkiseb bl-eskluzjoni posittiva taz-zwieg innifsu jew wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja matrimonjali jew fuq drittijiet jew dmirijiet essenzajli tieghu kif kontemplat fl- **Artikolu 19 (1) (f) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta’ Malta**; izda l-kunsens tieghu kien moghti validament u wkoll *in buona fede;*

4. Illi, ghalhekk minhabba r-ragunijiet suesposti l-konvenut ma ghandux ibghati l-ispejjez ta’ din l-istanza.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenut u l-lista tax-xhieda fol. 26 u 27 tal-process.

Rat in-nota tal-konvenut datata 26 ta’ Gunju 2003, li permezz taghha prezenta l-affidavit tieghu.

Rat ir-rikors ta’ Raymond Calleja datat 1 ta’ Lulju 2003, a fol 68 u 69, fejn il-konvenut talab lil din l-Onorabbli Qorti biex ghall-ekonomija tal-gudizzju u a skans ta’ ripetizzjoni ta’ provi, umilment jitlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex jogghobha tawtorizza lill-konvenut sabiex jipprezenta kopji legali tax-xhieda ta’ Klaus Schickedauz, Robert Mifsud, Adrian Theuma, Josephine Calleja, Emanuel Calleja, Mario Grima, Antoinette Bonnici u Joseph Chircop, kif ukoll id-dokumenti li jinstabu a fol. 215 sa fol. 257 tal-process tal-kawza fl-ismijiet “Charlotte Calleja vs Raymond Calleja” (Cit. Nru. 141/95 VDG) sabiex jigu prezentati bhala provi fl-kawza odjerna.

Rat id-digriet datat 2 ta' Lulju 2003, fejn il-Qorti ordnat lil konvenut biex b'nota fi zmien jumejn mid-data tad-digriet jiddikjara x'baqghalu provi, hlief dak premess fir-rikors. Il-Qorti orndat in-notifika lill-kontroparti, b'jumejn zmien ghar-risposta.

Rat in-nota ta' Raymond Calleja datata 9 ta' Lulju 2003, a fol. 71, fejn il-konvenut iddikjara li minbarra x-xhieda ndikati fir-rikors promoter u l-kontro-ezamijiet tax-xhieda mressqa mill-attrici hu ma ghandux provi zjed.

Rat in-nota ta' Charlotte Calleja datata 15 ta' Lulju 2003, a fol. 72, li permezz taghha l-attrici nfurmat lil Qorti li ma ghandhiex aktar xhieda, izda riservat l-fakolta li tikkontroezamina x-xhieda prodotta mill-konvenut.

Rat id-digriet datat 16 ta' Lulju 2003, fejn il-Qorti laqghat it-talba.

Rat il-verbal datat 21 ta' Ottubru 2003, fejn Dr. Arron Bugeja ghall-konvenut iddikjara li fi zmien ghaxart ijiem se jipprezenta l-affidavits u d-dokumenti kollha.

Rat in-nota tal-konvenut datata 24 ta' Ottubru 2003, li permezz taghha prezenta l-affidavits ta' Klaus Schickedauz, Robert Mifsud, Adrian Theuma, Josephine Calleja, Emanuel Calleja, Mario Grima u Joseph Chircop.

Rat il-verbal datat 28 ta' Jannar 2004, fejn Dr. Ghaznavi ghall-attrici ta ruhhu b'notifika bl-affidavit tal-konvenut. Id-difensuri qablu li l-kawza tista' tibqa ghas-sentenza bil-fakulta' ta' nota. Il-Qorti laqghat it-talba u tippreffiggiet terminu ta' 50 gurnata lill-attrici biex tipprezenta nota ta' osservzzjonijiet bil-visto/notifika lid-difensur tal-kontro-parti li jkollu 50 gurnata biex jirrispondi mid-data tan-notifika tan-nota ta' osservazzjonijiet, b'dan li jekk in-nota attrici ma tigix ipprezenta fit-terminu ndikat, it-terminu ghan-nota tal-konvenut jibda jghaddi mill-gheluq tat-terminu moghti lill-attrici. Il-kawza giet differita ghas-27 ta' Jannar 2005.

Rat ir-rikors ta’ Charlotte Calleja datat 29 ta’ Jannar 2004, fejn tablet bir-rispett lil din l-Onorabbli Qorti jogghobha, tenendo kont ic-cirkostanzi, tirrikjama l-kawza ghas-sentenza ghal data iktar vicina u dan taht dawk il-provvedimenti li jidhrilha xierqa u opportunti.

Rat id-digriet tal-Qorti tas-6 ta’ Frar 2004 fejn il-Qorti laqghat it-talba u rrikjamat il-kawza ghas-sentenza ghas-26 ta’ Frar 2004, b’dan li l-konvenut ghandu jkun notifikat b’dan id-digriet a spejjez attrici.

Rat ir-rikors ta’ Charlotte Calleja, datat 29 ta’ Jannar 2004, fejn lil din l-Onorabbli Qorti jogghobha tikkjama l-kawza ghas-sentenza ghal data iktar vicina u dan taht dawk il-provedimenti li jidhrilha xierqa u opportuni.

Rat id-digriet datat 6 ta’ Frar 2004, fejn il-Qorti laqghat it-talba u rrikjamat il-kawza ghas-26 ta’ Frar 2004, b’dan li l-konvenut kellu jku notifikat a spejjez attrici.

Rat il-provi kollha prodotti.

Rat l-att kollha tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

i) PROVI PRODOTTI.

Rat l-affidavit ta’ omm l-attrici **Maria Dolores Balzan,** ta’ l-attrici **Charlotte Calleja** u ta’ **Fr. Noel Grima.** Dawn l-affidavits gew prezentati premezz ta’ nota datata 14 ta’ Mejju 2003, minn fol. 13 sa fol. 22.

Rat l-affidavit tal-konvenut **Raymond Calleja** li gie prezentat permezz nota datata 26 ta’ Gunju 2003 minn fol. 29 sa fol. 35 tal-process.

Rat ukoll l-affidavits, li gew prezentati mill-konvenut permezz ta’ nota datata 24 ta’ Ottubru 2003, li huma ta’ Eamanuel Calleja, ta’ Josephine Calleja, ta’ Adrian Theuma, ta’ Maria Grima, ta’ Joseph Chirop, ta’ Klaus Schichedanz u ta’ Robert Mifsud.

ii) <u>PRINCIPJI LEGALI.</u>

Illi l-**artikolu 19(1)** jipprovdi li *"b'zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi dispozizzjoni ohra ta' dan l-Att, iz-zwieg ikun null:-*

(a) jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika jew morali, jew biza'.

(d) jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'diffett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anolomija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

(f) jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewwga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg."

Illi min-naha tieghu il-konvenut qed jaqbel illi hemm raguni ghall-annullament taz-zwieg, izda fil-fatt qed jghid li dan huwa kkawzat ghar-ragunijiet imputabbli lill-attrici.

Illi nonostante li ma saritx opposizzjoni ghall-annullament ta' dan iz-zwieg *da parte* tal-konvenut Raymond Calleja, xorta din il-Qorti ghandha tezamina jekk it-talba attrici hijiex legalment fondata, u dan ghaliex l-istitut taz-zwieg huwa l-bazi li fuqu hija mibnija s-socjeta` nostrali.

Illi infatti fis-sentenza **"Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia"** (P.A. (RCP) 29 ta' Mejju 2002) inghad:-

"Illi ghalhekk din il-Qorti xorta ghandha tidhol sabiex akkuratament tezamina l-provi sabiex tara u fl-ahharnett tiddeciedi jekk l-provi prodotti wasslux ghall konvinciment morali fil-gudikant li jaccetta t-talba attrici ghan-nullita' tal-istess zwieg".

"Illi dan ghandu sinifikat iktar partikolari f'kazijiet ta' din ix-xorta ghaliex anke fil-kaz ta' ammissjoni tat-talbiet attrici f'kaz ta' nullita' ta' zwieg fis-sentenza ***"Alexandra sive Sandra Farrugia vs Raymond Farrugia*** *(A.C. 15 ta' Jannar, 2002 - Citaz. Nru: 165/95/VDG" gie affermat il-principju "din il-Qorti ma kenitx tkun ezonerata milli tisma', u naturalment tezamina u tivvaluta, il-provi sabiex tassigura ruhha li hemm bazi legali ghall-annullament mitlub (ara* ***"Angela Spiteri xebba Selvaggi vs Joseph Spiteri"****, (Prim'Awla, 4 ta' Novembru 1994);* ***"Carmel sive Charles Camilleri vs Teresa Camilleri",*** *(Prim' Awla, 3 ta' Ottubru 1995);* ***"Evelyn Agius vs John Borg"****, (Prim' Awla, 4 ta' Ottubru 1995);* ***"Emanuel Camilleri vs Carmen Camilleri"****, (Prim' Awla, 10 ta' Novembru 1995****);*** ***"Isabelle Zarb vs Stephen Attard"****, (Prim' Awla, 21 ta' Novembru 1995);* ***"Terrence Richard vs Maria Concetta Richard nee' Goodlip"****, (Prim' Awla, 22 ta' Frar 1996);* ***"Alfred Tonna vs Maria Tonna"****, (Prim' Awla, 31 ta' Jannar 1996);* ***"Bernardette Debono xebba Gauci vs Mario Debono"****, (Prim' Awla, 16 ta' Settembru 1996)".*

Illi dwar l-**artikolu 19(1) (a) tal-Kap 255** din il-Qorti kif presjeduta fis-sentenzi **"Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg"** (Cit. Nru. 1564/97/RCP deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u **"Nicolai Balzan vs Simone Cremona"** (Cit. Nru. 1019/98/RCP deciza fid-9 ta' Marzu 2000) diga' kellha okkazjoni tistudja dan is-sub-artikolu ghal dak l-aktar li jirrigwarda biza' u ghalhekk din il-Qorti taghmel referenza ghall-istess sentenzi u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi ghalhekk fl-ewwel lok dan il-kaz ser jigi trattat abbazi tal-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255** li jipprovdi li zwieg huwa null :-

"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew bil-biza' "

Illi kif inghad fil-kaz **"Carmelo sive Charles Saliba vs Mary Saliba"** (P.A. (VDG) deciza fl-14 ta' Awissu 1995):-

"… … biex pressjoni indipendentement minn konsiderazzjonijiet ohra, tista' tinvalida l-kunsens matrimonjali, din il-pressjoni trid tammonta ghal vjolenza morali jew biza' esterna ta' natura rresistibbli, cjoe` trid tkun pressjoni li ddeterminat kompletament l-ghoti ta' dak il-kunsens."

Illi *inoltre* fis-sentenza **"Anna Magro apparentement mizzewga lil Victor Rizzo vs Victor Rizzo"** (P.A. (SBC) deciza fit-13 ta' Marzu 1984) saret espozizzjoni tal-kuncett ta' vjolenza u biza' f'din il-materja. L-espert f'dik il-kawza jsostni li sabiex vjolenza morali twassal ghall-effett li jinvalida:

"trid tkun (i) ingusta, (ii) gravi, u (iii) determinanti."

Illi wkoll, fil-kaz **"Anthony Gatt vs Doreen Gatt"** (P.A. (F.D.) deciza fil-25 ta' Gunju 1993), l-espert tal-Qorti fisser li:

"… il-vjolenza morali trid tkun ta' natura tali li tkun invincibbli u ma taghti ebda possibbilta` lil min ikun li jisfuggi minnha."

Illi l-biza' tista` tkun ukoll "*reverenzjali"* bhal per ezempju l-biza' lejn genitur jew superjur. Fil-kaz **"Shirley Anne mart Abdul Fatah xebba Perry vs Dr. A. Mifsud et"** (P.A. - 22 ta' Novembru 1982) il-Qorti spjegat:-

*"Il-biza' ta' nies li huma superjuri jew il-genituri tista' f'certi kazi tkun tali li taffetwa l-kunsens. B'dan mhux qed jigi ntiz, biza' fis-sens ta' suggizzjoni esagerata, imma trid tkun gravissima u ta' certa entita`. L-indinjazzjoni tal-genituri kbira kemm tkun kbira ma ghandhiex tigi konsiderata bhala gravi. Il-biza' li wiehed jitkecca mid-dar jew li jitlef xi wirt, jew li jsofri xi danni finanzjarji mhux bizzejjed. Izda jekk ikun hemm theddid, glied spiss, u minacci serji u gravi, dawn jistghu jaffetwaw il-persuni b'biza' li taqa' taht l-**artikolu 19 (a)**."*

Illi l-attrici ssottomettiet illi z-zwieg bejnha u bejn il-konvenut ghandu jigi dikjarat null inter alia abbazi ta’ l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255** li jghid:

“(d) jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b’difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b’anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg”.

Illi dwar dan is-sub-artikolu din il-Qorti kif presjeduta diga’ kellha okkazjoni tezaminah, u ghalhekk taghmel referenza ghas-sentenza **“Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gia` Borg”** (Cit. Nru. 1564/97/RCP – deciza fil-21 ta’ Ottubru 1999) u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi fis-sentenza **“Kevin Spiteri vs Avukat Dr. Renzo Porella Flores et noe”** (Cit. Nru. 2443/97/RCP – deciza 18 ta’ Jannar 2000) il-Qorti ghamlet referenza ghall-espozizzjoni ta’ **Viladrich**:

"Thus, there is grave lack of discretion of judgement when it is proven that a contracting party lacks intellectual and volitional maturity necessary to discern, in view of binding oneself in an irrevocable manner, the essential rights and duties of marriage, which are the object of mutual surrender and acceptance. The discretion of judgement refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" **(Viladrich, P.J., “Matrimonial Consent in Code of Canon Law Annotated.”** (Montreal, 1993), p. 686).

Illi kwantu ghall-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u invarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Dawn huma *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics"* (**Viladrich, P.J.,** op.cit., pg. 687).

Illi wkoll fis-sentenza **"Alexandra sive Sandra Farrugia vs Raymond Farrugia"** (P.A. (VGD) 10 ta' Settembru 1997) inghad wkoll li:

"Kwantu ghad-difett serju ta' diskrizzjoni ta' gudizzju – ***Art. 19 (1) (d)*** *– biex ikun hemm nuqqas serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju jrid ikun hemm inkapacita' psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, jew li jiddeciedi liberalment, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali* ***("Isabelle Zarb vs Stephen Attard"*** *– P.A. 21 ta' Novembru 1995). Mhix ghalhekk kwistjoni ta' nkompatibilita' ta' karattru, jew ta' decizjoni jew decizjonijiet zbaljati. Il-paragrafu* ***(d)*** *ikompli jitkellem dwar "anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg". Il-Qorti tosserva li l-ligi taghna tirrikjedi mhux biss anomalija psikologika tkun wahda serja, izda li tkun taghmilha mpossibbli mhux sempliciment difficli, li wiehed jaqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg ossia jassumihom".*

Illi ghalhekk b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju l-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' immaturita` li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku **("Nicholas Agius**

vs Rita Agius gia Caruana" – P.A. (VDG) tal-25 ta' Mejju, 1995).

Illi li kieku l-legislatur irrikjeda maturita` shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' *"discretio judicii"* hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita` ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg. Kif jispjega l-gurista **Colagiovanni** meta sostna li:-

"Il matrimonio, in quanto patto ossia "foedus" … … … richiede una capacita` intelletuale e volitiva al di sopra di ogni altro contratto che e` per lo meno rescindibile, in casi determinati dalla legge, richiede quindi una integrita` di mente e di liberta`, dato che … … … si tratta di assumersi una "servitus" per tutta la vita" (**Forum**, 1990, Vol. 1 part I, p. 72).

Illi pero`, kif gia inghad, b'immaturita` jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju id-dottrina u l-gurisprudenza *"non si riferiscono ad una piena e terminale maturita`, non esigono nei nubenti una conoscienza perfetta ed esaustiva di cio` che comporta il matrimonio, non richiedono una preveggenza chiara ed assoluta di cio` che puo compartare la vita coniugale, ne` un perfetto equilibrio volitivo-affettivo, ne` infine una conscienza perfetta delle motivazioni della scelta matrimoniale. Ecco perche` riesce piu` appropriato l' uso del termine discrezione di giudizio, che fa riferimento ad un certo discernimento ma non implica il raggiungimento di una maturita` piena"* **(Pompedda, M.F., "Il Consenso Matrimoniale in Grocholewski" – Pompedda – Zagglia, "Il Matrimonio nel Nuovo Codice di Diritto Canonico"** (Padova, 1984), p. 46).

Illi kif gie affermat diversi drabi minn din il-Qorti, inkluz fis-sentenza **"Alessandra sive Sandra Mc Monagale qabel Mamo vs Mario Mamo"** (P.A. (VDG) 26 ta' Ottubru 2000) ikun hemm id-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fis-sens ta' l-ewwel parti tal-paragrafu **(d)** imsemmi kemm-il darba jirrizulta li, *"fil-mument ta' l-ghoti tal-kunsens*

matrimonjali, parti jew ohra tkun priva b'mod sostanzjali, ossia gravi, minn dik il-fakolta` kritiko-estimativa jew kritiko-valutativa dwar l-oggett tal-kunsens taz-zwieg, jew minn dik il-maturita` affettiva li hija presuppost ghal ghazla libera dwar l-imsemmi oggett. Id-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju, ghalhekk, ma hux semplicement nuqqas ta' hsieb, nuqqas ta' riflessjoni; anqas ma jfisser li wiehed jaghmel ghazliet jew jiehu decizjonijiet zbaljati – in fatti decizjoni jew ghazla zbaljata hi perfettament kompatibbli ma' diskrezzjoni ta' gudizzju" (ara, **"Emanuel Camilleri v. Carmen Camilleri"**, P.A., 10 ta' Novembru 1995).

Illi l-istess sentenza tkompli tghid *"Li parti fiz-zwieg ma tkunx fehmet sufficjentement, fis-sens li ma tkunx hasbet bizzejjed jew ma tkunx irriflettiet bizzejjed fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali tal-hajja mizzewga, ma jammontax necessarjament ghal difett (serju) ta' diskrezzjoni ta' gudizzju* **("Selina-Maria Vella Haber v. Joseph Gatt"**, P.A., 15 ta' April 1996)".

Illi ghalhekk biex ikun hemm in-nuqqas jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju kif ravvizat fl-**artikolu 19(1) (d)** irid ikun hemm l-inkapacita` psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku / psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, u li jiddeciedi liberament, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali (ara f'dan is-sens, fost ohrajn, **"Jacqueline Cousin v. Bernard Simler"**, P.A., 3 ta' Gunju 1998; **"Roseanne Cassar v. Kenneth Cassar",** P.A. 19 ta' Ottubru 1998; u **"Carmelo Grima v. Mary Andrews"**, P.A., 2 ta' Novembru 1998).

Illi proprju ghalhekk ukoll il-legislatur jirrikjedi li d-difett ta' diskrezzjoni jrid ikun wiehed serju u l-anomalija psikologika tkun wahda serja.

Illi kif jispjega **Bersini**, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti u interdipendenti:-

"La piena avvertenza e il deliberato consenso … … … La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita` di giudizio e la maturita` affettiva … … … La maturita` di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all' atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai doveri coniugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita` affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita` che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta` e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi` una mancanza di consenso libero (immaturita` affettiva) e ponderato (immaturita` di giudizio)" **(Bersini, F., "Il Diritto Canonico Matrimoniale."** (Torino, 1994), p. 97).

Illi l-istess awtur, imbaghad ikompli jispjega dwar kemm irid ikun serju d-difett ta' diskrezzjoni biex wiehed ikun jista' jghid li hemm id-difett fil-kunsens u l-konsegwenti nullita` taz-zwieg:-

"Se ci si chiede quale grado di discrezione di giudizio possa ritenersi proporzionato al matrimonio, rispondiamo anzitutto che, sia per la conoscenza intellettiva come per la deliberazione volitiva, dovra' essere maggiore di quello richiesto per peccare mortalmente e per stipulare gli altri contratti. Il motivo sta nel fatto che il consenso matrimoniale riguarda obbligazioni che si proiettano nel futuro ed e` ordinato all' assunzione di uno stato di vita che incide su tutta l' esistenza con un contratto perpetuo e irrescendibile che comporta una serie di gravi obblighi ad esso inerenti. Per dare un valido consenso, non e` sufficiente il grado di ragione col quale speculativamente uno sappia che cosa e` il matrimonio; e` necessaria la maturita` di giudizio capace di ponderare in concreto i doveri e i diritti che uno deve assumersi per tutta la vita. In altri termini, e` necessaria la discrezione non tanto per l' atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni che da quell' atto derivano. Una discrezione che impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del

matrimonio e non di tutto il suo valore etico, religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l' eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrate, per qualsiasi motivo, la capacita` intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravamente alterata o addirittura mancante, si dovra` ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio" (ibid. pp. 97-98).

Illi hawnekk il-Qorti, pero`, tixtieq tippreciza li ghazla libera, kunsens hieles, ghar-rabta taz-zwieg mhux sinonimu mal-kuncett ta' ghazla facli, u dan kif gja gie indikat fis-sentenzi fuq kwotati, tant li nghad li:-

"… … ... se il sogetto non e` in grado di superare [i] condizionamenti interiori, allora si dira` che la scelta di lui non e` stata libera; lo sara` invece qualora pur pressato da tali impulsi provenienti dal proprio psichismo, da un' affettivita` non sufficientemente matura o anomala, e quindi anche di fronte a conflitti interiori, sara` stato capace di superarli, di dominarli razionalmente, di scegliere con autonomia ... ... In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe` col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa` coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei riguardi della prole" (**Pompedda, M.F., "Incapacita` di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento."** (Bologna, 1991), pp. 231, 233).

Illi kwantu ghad-difett fil-kunsens dovut ghall-anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, il-ligi taghna, bhad-dritt kanoniku **(Can. 1095 (3))** tirrekjedi mhux semplici diffikulta` izda impossibbilta` li wiehed jaqdi ossia jassumi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Inkapacita` jew impossibbilta` vera f'dan il-kuntest hi

ipotizzabbli biss fil-prezenza ta' anomalija psikologika serja li, independentement minn kif wiehed jaghzel li jiddefiniha jew jiklassifikaha fil-kamp tal-psikjatrija jew tal-psikologija, tintakka sostanzjalment il-kapacita` *"di intendere e / o di volere". "L' incapacita` di assumere gli oneri essenziali della vita coniugale", jghid il-Bersini, "rende la persona inabile al matrimonio, anche nell' ipotesi … … … che al momento di contrarre le nozze abbia avuto la discrezione di giudizio sufficiente per un valido consenso"* (op. cit., p. 99).

Illi ghal dak li jirrigwarda l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi dawn huma *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics"* (**Viladrich, P.J.**, op. cit., p. 687).

Illi tal-istess portata huma s-sentenzi **"Anthony Gaffiero vs Juanita Gaffiero nee' Sultana"** (P.A. (VDG) 17 ta' Novembru 2000 u **"Anna Galea vs John Walsh",** (P.A. (VDG) tat-30 ta' Marzu 1995). Inerenti, ghalhekk, f'dawn l-obbligazzjonijiet hemm l-obbligu tal-partijiet li jaghtu lilhom infushom lil xulxin fit-totalita` taghhom sabiex tigi stabbilita bejniethom *"the community of life and love".*

Illi fl-ahharnett din il-Qorti taghmel riferenza ghal dak li nghad fis-sentenza fl-ismijiet **“Nathalie O’Toole vs Patrick O’Toole”** (P.A. (N.A.) 25 ta’ Marzu 2002) fejn inghad li:-

“Il-kunsens moghti fiz-zwieg skond din l-istess gurisprudenza mhuwiex dak il-kunsens semplici rikjest fil-kuntratt in generali ghaliex il-kuntratt taz-zwieg huwa wiehed "sui generis" u ta' ordni pubbliku. Illi ghalhekk il-partijiet f'kuntratt ta' zwieg mhux biss irid ikollhom il-kapacita' li jaghtu dak il-kunsens, izda li l-istess irid jigi moghti bl-iktar mod liberu u xjenti ghal dak kollu li tirrikjedi r-rabta taz-zwieg. Il-kuntratt taz-zwieg ghandu jigi apprezzat mhux biss bl-ghajnejn oggettivi tal-ligi, izda jrid isib is-sinifikat tieghu fir-relazzjonijiet ta' koppja u l-iskop ahhari taz-zwieg, cjoe' li tnejn minn nies jaghtu lilhom nfushom lil xulxin ad eskluzjoni ta' kollox u kulhadd. Meta ghalhekk ghal xi raguni jew ohra dak il-kunsens ma jkunx gie moghti bil-konoxxenza shiha ta' dak li jgib mieghu z-zwieg, allura jinholoq dubju kemm dak il-kuntratt matrimonjali huwa wiehed validu."

Illi kif inghad fis-sentenza **“Al Chahid vs Mary Spiteri”** (P.A. (RCP) 5 ta’ Gunju 2002) inoltre l-kunsens irid ikun wiehed tali li permezz tieghu l-parti li tesprimih trid tkun konxja ta' l-obbligi, id-dmirijiet u r-responsabbiltajiet li ggib maghha l-hajja mizzewga bhal ma huma l-elementi ta' unjoni permanenti, esklussiva w irrevokabbili.

Illi dawn il-principji kollha gew kkonfermati f’diversi sentenzi moghtija minn din il-Qorti nkluzi **“Maria Rita Calleja vs Mohamed Ben Mohamed Khemiri”** (P.A. (RCP) 17 ta’ Frar 2000); **“Nicolai Balzan vs Simone Cremona”** (P.A. (RCP) 9 ta’ Marzu 2000); **“Ousama Sadalah vs Doris Tanti”** (P.A. (RCP) 4 ta’ April 2000); **“Josephine Gabriel vs Dr. Georg Sapiano et nomine”** (P.A. (RCP) 8 ta’ Novembru 2000); **Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro”** (P.A. (RCP) l-1 ta’ Frar 2001); **“Mazen Dadouch vs Maria Dadouch xebba Galea”** (P.A. (RCP) 22 ta’ Marzu 2002); **“Albert Grech vs Josette Grech”** (P.A. (RCP) 30 ta’ April 2002); **“Marco Tanti vs Catherine Azzopardi”** (P.A. (RCP) 30

ta’ Mejju 2002); u **“Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia”** (P.A. (RCP) 29 ta’ Mejju 2002) fost ohrajn.

Illi min-naha l-ohra fl-**Artikolu 19 (1) (f)** jinghad ukoll li z-zwieg ikun null:-

*“**(f)** “jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu jew ta’ xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg”.*

Illi dan is-sub-artikolu wkoll gie diskuss u ezaminat fis-sentenza **“Nicolai Balzan vs Simone Cremona”** minn din il-Qorti kif presjeduta (Cit. Nru. 1019/98/RCP – deciza fid-9 ta’ Marzu 2000) **u “Mark Spiteri vs Susan Margaret Spiteri”** (P.A. (RCP) 27 ta’ Frar 2001) u a skans ta’ ripetizzjoni qed issir referenza ghall-principji hemm enuncjati. Illi *inoltre* fis-sentenza **“Theresa Taguri nee Spiteri vs Avukat Christopher Cilia et noe”** (Cit. Nru. 3130/96/NA – deciza P.A. (NA) fl-10 ta’ Novembru 1999) gie ritenut illi:-

“Fl-interpretazzjoni ta’ dan is-sub-inciz gie ritenut mill-Qorti taghna illi l-eskluzjoni pozittiva ma kellhiex neccesarjament tirrizulta biss minn xi haga espressa direttament izda setghet tigi espressa bl-imgieba ta’ xi parti fil-perjodu mmedjatament qabel u wara li jkun inkiseb l-istess kunsens”.

Illi tal-istess portata hija s-sentenza **“Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro”** (P.A. (RCP) 1 ta’ Frar 2001); **“Joseph Gabriel vs Dr. Georg Sapiano nomine”** (P.A. (RCP) 8 ta’ Novembru 2000); **“Carmen El Shimi gja Tanti vs Ibrahim Mohamed Mohamed Ibrahim El Shimi”** (P.A. (NA) 20 ta’ Gunju 2000); **“Mary Rose Abder Rahim vs Esam Abder Rahim”** (P.A. (NA) 31 ta’ Mejju 2000); **“Ousama William Hfez Sadallah vs Doris Dalli”** (P.A. (RCP) 4 ta’ April 2000) u **“Albert Grech vs Josette Grech”** (P.A. (RCP) 30 ta’ April 2002 Cit Nru 793/01/RCP), u **“Joseph Mizzi vs Pauline Mizzi”** (P.A. (RCP) 1 t’Ottubru 2002 Cit Nru 50/02/RCP).

iii) <u>APPREZZAMENT TAL-PROVI.</u>

Illi mill-provi prodotti jirrizulta li l-attrici kellha dubbji kbar dwar ir-relazzjoni taghha mal-konvenut, tant li jidher car mix-xhieda kollha prodotta f'din il-kawza li l-unika raguni ghaliex l-attrici zzewget lill-konvenut kienet biss minhabba l-pressjoni kbira li ghamlu l-genituri taghha fuqha sabiex tizzewweg; fil-fatt *nonostante* li kienu saru l-preparamenti kollha tat-tieg u dan l-avveniment kien biss ftit gimghat il-boghod l-istess attrici kienet iddeciediet li thassar, u dan wara li kellmet lill-Father Noel Grima dwar il-fatt li hija ma kinitx thobb lill-konvenut; wara li ltaqa' wkoll mal-konvenut, l-attrici quddiem l-istess qassis informat lill-konvenut li kienet ser thassar it-tieg u ma riditx tizzewweg. Naturalment l-istess qassis meta ra lill-attrici f'dik is-sitwazzjoni, il-parir tieghu kien li l-istess partijiet ma kellhonmx jizzewwgu. Izda gara li meta saru jafu b'dan il-genituri taghha dawn haduha bi kbira u sakkru lill-attrici fil-kamra taghha, u kienu preokkupati sew peress li kulhadd kien ser ikun jaf li t-tieg ta' binthom thassar u kienu nefqu l-flus ghac-celabrazzjoni taz-zwieg ghal xejn; meta rat hekk l-attrici kellmet lill-konvenut u komplew ghaddejjin bil-preparamenti ghat-tieg.

Illi f'dan l-isfond kollu jirrizulta li l-kunsens tal-attrici kien vizzjat ghaliex kien effett ta' biza li hija hasset bil-pressjoni li ghamlu fuqha l-genituri taghha u ghalhekk dan iz-zwieg ghandu jigi ddikjarat null abbazi tal-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255 tal-Ligijet ta' Malta.**

Illi l-kunsens tal-attrici kien ukoll vizzjat minhabba nuqqas ta' difett ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewwga *stante* li *nonostante* l-fatt li hija kienet taf ben tajjeb li ma kellhiex mhabba ghall-konvenut, tant li anke' kellha relazzjoni ma' terza persuna, hija xorta wahda dahlet fic-celebrazzjoni ta' dan is-suppost zwieg, meta fic-cirkostanzi kollha tal-kaz, u mix-xhieda tal-partijiet fil-kawza jidher car li l-istess attrici qatt ma setghet tifhem fil-posizzjoni li kienet l-elementi essenzjali tal-istess zwieg u d-drittijiet u dmirijiet naxxenti mill-istess, tant li anke' wara z-zwieg kompliet ghal xi zmien ir-relazzjoni taghha ma' din it-terza persuna, u ghalhekk jidher ukoll li l-kunsens tal-

attrici kien vvizjat skond id-disposizzjonijiet tal-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255.**

Illi fl-ahharnett l-istess fatti fuq esposti jivizzjaw il-kunsens tal-attrici anke' abbazi tal-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255,** *stante* li bir-relazzjoni li kellha ma' terza persuna, kemm qabel u kemm wara z-zwieg hija definittivament u posittivament eskludiet l-element ta' fedelta' lejn zewgha fil-hajja mizzewwga taghha, u b'hekk ukoll qarqet bil-konvenut u ghalhekk dan iz-zwieg ghandu jigi ddikjarat null anke' abbazi tal- **artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255** ghar-ragunijiet imputabbli lil-attrici.

Illi ghalhekk it-talba attrici ghandha tigi milqugha abbazi tal-**artikolu 19 (1) (a) (d) u (f) tal-Kap 255** ghar-ragunijiet imputabbli lill-istess attrici.

<u>III. KONKLUZJONI.</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut biss in kwantu l-istess huma nkompatibbli ma' dak fuq premess u hawn deciz, **tilqa' t-talba attrici** b'dan illi:-

1. Tiddikjara z-zewg kontrattat bejn il-kontendenti fis-6 ta' Settembru 1986 bhala null u bla effett ghall-finijiet u effetti tal-ligi u abbazi tal-**artikolu 19 (1) (a) (d) u (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** ghar-ragunijiet imputabbli esklussivament lill-attrici.

Bl-ispejjez kollha kontra l-istess attrici.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------